

Dinsdag 17 oktober 1916 – ochtendeditie

Londen, 16 oktober. Officieel bericht van hedenavond. Vannacht is ten noordoosten van Ieper, ten zuidwesten van Sint-Elooi en ten oosten van Ploegsteert een aantal vijanden gedood of gevangen genomen.

Dinsdag 17 oktober 1916 – avondeditie

De Belgische suikercampagne.

Volgens berichten uit Luxemburg wordt bij de thans in gang zijnde suikercampagne in België gemiddeld 55 F per ton betaald voor 14 % suikerbieten. Men schat de opbrengst van een ha suikerbieten in het lopende jaar op 22.000 kg, terwijl het suikergehalte op 15 à 16 % wordt geraamd.

Wekelijks overzicht der Belgische krijgsverrichtingen van 8 tot 14 oktober.

Gedurende de afgelopen week hebben werkzaamheden aan het Belgische front zich beperkt tot weinig heftige gevechten, in de sector Diksmuide-Steenstrate-Boezinge. Een overval, door een Belgische afdeling uitgevoerd, heeft de inneming van een vijandelijke post ten gevolge gehad. De bezetting is gevangen genomen. Belgische stukken van verschillend kaliber hebben geslaagd vernielingsvuur gericht op de verdedigingswerken van Het Sas.

Het Eindhovens Dagblad meldt uit Arendonk:

Voorheen liep de elektrische draadversperring ongeveer midden tussen de grens en het kanaal, door veld en weide. Om de gedurig herhaalde ontvluchtelingen van hun eigen soldaten te voorkomen,

hebben de Duitsers na drie weken zware arbeid de draad tussen de vaart en de grens verplaatst en hem thans op de oever van het brede kanaal aangelegd.

Het is nu uitgesloten, zich van België naar Holland of omgekeerd naar België te begeven. De Belgen hebben daartoe passen nodig.

De ruim 250 inwoners van de grensstreek hebben sinds enige tijd een school, nu hebben zij ook een kerk gekregen, opgericht in een kamer van de quarantainestallen voor vee. Een van de leden van de abdij van Postel leidt de godsdienstoefeningen; gisteren riep de klok voor het eerst de gelovigen ter kerk.

Te Reusel is zondag een Duits soldaat aangehouden en ontwapend. De man was 45 jaar. Met een spade had hij zich een vluchtweg onder de draad door gebaad.

De Belgische boerenbond in 1915 (KVdW).

Een paar dagen geleden ontving ik van de heer kanunnik Luytgaerens, algemeen secretaris, het jaarverslag over het dienstjaar 1915 van de "Belgische Boerenbond", dat nu pas verschenen is. Herhaaldelijk is in de laatste maanden op deze plaats de Boerenbond ter sprake gekomen. Uw correspondent te Luik o.m. had het erover in een van zijn landbouwkundige brieven, en wees op de politieke rol, die de Bond wel eens speelde, en die afbreuk kon doen aan zijn morele en sociale werking. Ik zal daar op mijn beurt niet in treden en kan mij daarvan te beter onthouden, daar juist uit het verslag hierover blijkt, hoe de Boerenbond onder de oorlog naar partijdigheid streeft, om alleen de belangen van de landbouwersstand in zijn geheel te behartigen. Goddank, het blijft onze eer, dat, van alle oorlogvoerende landen, het onze alleen de godsvrede heeft weten te handhaven op het gebied der politiek. De

Boerenbond geeft er blijk van, de noodzakelijkheid daarvan begrepen te hebben: met verbrede inzichten, hebben de leiders ingezien, dat hun machtige organisatie in de tegenwoordige, treurige omstandigheden geroepen was, en als aangewezen, om de crisis te helpen doorworstelen, en dit niet voor haar leden alleen; dat zij aan een meer algemeen werk hun hulp hadden te verlenen; dat zij haar talrijke landelijke instellingen aan te zetten had, zoveel mogelijk te arbeiden voor het welzijn van heel de buitenbevolking.

Aan het spoedig inrichten en bekendmaken van plaatselijke hulp- en voedingscomités op het platteland (en men bedenke hoe dringend nodig die er waren!) werd van in het begin van de oorlog door de Boerenbond werk gemaakt: hij had tot in de kleinste dorpen zijn mannen zitten; deze liet hij op de hoogte brengen door zijn inspecteurs die reeds in de laatste maanden van 1914 naar alle richtingen uit werden gestuurd, niet enkel om de plaatselijke verenigingen te bezoeken - hun gewone bezigheid - maar om raad en hulp te gaan bieden aan de gehele bevolking. Onophoudelijk reisden zij de dorpen en gehuchten af en kwamen geregeld verslag uitbrengen en nieuwe onderrichtingen ontvangen te Leuven, zetel van de Bond.

Dit bleek weldra nog onvoldoende te zijn: de verkeersmiddelen, ten zeerste verminderd en zelfs geheel geschorst, beletten de volle ontplooiing van hun werkzaamheid. Toen besloot men tot het houden van zitdagen. Deze werden belegd in alle enigszins belangrijke centra; geregeld hield er een inspecteur gehoor, bood er aan leden en verenigingen uit de omtrek gelegenheid tot het afhandelen van hun zaken met Leuven, stond er alle landbouwers zonder onderscheid te woord tot het verstrekken van nuttige inlichtingen. Zulke zitdagen hebben nog steeds plaats, zij het dan ook in mindere mate: de verbeterde toestanden zijn daar schuld van.

De belangen van de boer eisten een gans bijzondere bezorgdheid: met de overtuiging dat de samenwerking van alle beschikbare krachten nauwelijks voldoende zijn om afdoend hulp te verstrekken, ijverde de Boerenbond, in samenwerking met invloedrijke mannen, voor het oprichten van een landbouwfdeling in de schoot van het Nationaal Hulp- en Voedingscomité. Deze afdeling kwam tot stand; iedere provincie kreeg een onderafdeling; op de landelijke gemeenten werden de landbouwbelangen toevertrouwd aan het plaatselijk hulp- en voedingscomité of, waar dit ging en wat beter is, aan een op zichzelf staande afdeling. Hierbij liet de Boerenbond zich niet ongenegen, ten minste in de provincies waar hij zijn meeste verenigingen telt. Zijn programma was: de belangen van de landbouw behartigen, en daarvoor op de voorgrond treden of zich achteraan houden, naargelang die belangen er het best mee gediend zijn. In dit opzicht ziet men zijn werking in zijn aan- en verkoopvenootschap. Deze afdeling, die in normale omstandigheden voor zijn leden aanzienlijke hoeveelheden veevoeder en meststoffen aankoopt, was er geheel op ingericht om er in den beginne voor te zorgen dat de boeren geholpen werden, daar waar dit het meeste drong. Samen met de Nationale landbouwfdeling stelde zij alles in het werk, vooral om hun het zo onontbeerlijke krachtvoeder voor hun vee te bezorgen; het gelukte haar dan ook tamelijk flinke partijen aan te kopen die zij, altijd in overeenkomst met de Nationale Landbouwfdeling, onder alle landbouwers zonder onderscheid verdeelde. Toen werd de samenwerkende maatschappij "L'Assistance Agricole" gesticht, met het doel zulke aankopen te doen; het gevolg was, dat de aan- en verkoopvenootschap er zich verder toe bepaalde, ze uit al haar krachten te ondersteunen. Zij staakte haar eigen werking en stelde haar magazijnen ter beschikking van de provinciale landbouwfdelingen. Dit leidde weliswaar, naar blijkt uit het verslag,

de vennootschap bij het einde van het jaar tot een aanmerkelijk verliescijfer, - dat echter niet dan tot haar eer strekt ...

Onophoudend, zegt hetzelfde verslag, kwamen vragen in aangaande de landbouw en de plattelandsbevolking: opeisen van de oogst, regelen van de aardappelenverkoop, bezorgen van zaai- en plantgoed, bestrijden der vervalsing van veevoeder en meststoffen, die met verbazende stoutmoedigheid werd gepleegd: over dit alles werden inlichtingen gevraagd, die natuurlijk bereidwillig en zaakrijk gegeven werden. Niet minder trok de Bond zich het lot aan van de werkloze landarbeider. Toen hij vernam, dat heel wat grond braak moest blijven liggen bij gebrek aan volk, gespan en tuig, wendde hij zich tot de onlangs, ook deels door zijn toedoen gestichte, Belgische Heidemaatschappij, die voor de bewerking van de grond zorgde. Aan de velen, die huis en have weer op te bouwen hadden, werd in een brochure praktische raad verschaft. De leemte, veroorzaakt door het schorsen van zijn weekblad, trachtte hij aan te vullen door circulaire en vlugschriften. Ten bate van de besturen van zijn Boerengilden gaf hij een bundel "Toespraken" van haast 700 bladzijden uit ...

Wat mij in het verslag vooral belangwekkend voorkomt, zijn de mededelingen omtrent de werking der Middenkredietkas of Centrale Boerenleenbank. Het rapport hiervan over 1914 toonde vooral aan dat zij bij het uitbreken van de oorlog geen crisis doorstond en haar leden geen ogenblik het vertrouwen verloren in haar. In 1915 heeft zij druk gewerkt. Niet minder dan vierenveertig plaatselijke spaar- en leenbanken kwamen tot stand. Haar waarborgkapitaal is gestegen tot negen miljoen frank. Op 31 december bezat zij in bewaring tweeëntwintig miljoen frank spaargeld, zijnde ruim zes miljoen meer dan het vorige jaar. Hierbij denkt men natuurlijk onmiddellijk aan de buitengewone winsten die de boeren hebben gedaan. De vraag rijst: is deze toename van het overgespaarde geld een maatstaf voor de oorlogswinst der Belgische landbouwers over het eerste oorlogsjaar?

- winst die dan wel wat heel hoog zou zijn, houdt men de levensomstandigheden in het oog! Volgens het verslag van de Boerenbond is dit echter niet het geval: die vermeerdering, meent zij, is voor een groot deel bedrijfskapitaal dat de landbouwers moesten te gelde maken. Aan scheikundige vetten werd haast geen geld uitgegeven, maar de gronden verarmden; krachtvoeder werd niet gekocht maar de dieren namen in getal en in hoedanigheid af ... In hoeverre dit gezichtspunt het juiste is, moet ik bij gebrek aan andere gegevens in het midden laten ...

In het bijzonder dient hier een woord gezegd over een nieuw soort lening, ontstaan onder en ten gevolge van de oorlog. Aan buitenlieden die zich in nood bevonden, vooral aan dezen die ten gevolge der gebeurtenissen bijzondere schade hadden geleden, werd, met persoonlijke borgstelling, geld geleend tot een bedrag van zeshonderd frank, tegen twee procent in het jaar, op voorwaarde dat de ontleende som zou dienen tot het aankopen van landbouwbenodigdheden of bedrijfsbehoeften. De som dient binnen de vijf jaar terugbetaald, bij jaarlijkse afkortingen. Gaan echter de aangekochte voorwerpen ten gevolge van oorlogsfeiten verloren, dan wordt de schuld kwijtgescholden. Deze bijzonder gunstige condities konden toegestaan worden dank zij een overeenkomst weer met de Nationale Landbouwafdeling, die één derde der lening voorschiet en een deel der verantwoordelijkheid draagt. In hoeverre die lening op haar tijd kwam moge blijken uit het resultaat: In april 1915 ingesteld, was het getal der ontleningen bij de Middenkredietbank op het einde van het jaar 2.561, over een bedrag van 1.262.045 F.

Over nog andere instellingen van de Boerenbond kon hier uitgeweid. Aldus beijverde zich de Boerinnenbond met het verspreiden van nuttige wenken over volksvoeding, een brandend vraagstuk, en wel het meest misschien op het platteland. Verder geeft het verslag over

het zuivelconsulentschap de oorzaken weer van de tijdelijke achteruitgang der samenwerkende zuivelfabrieken, en wordt over de ongevallenverzekeringen uitgelegd waarom in 1915 slechts 3200 ongevallen werden aangegeven tegen 5900 in 1913.

Aldus levert het verslag van de Belgische Boerenbond het bewijs op van een onvermoeide werkkraft. Dat zij haar uitoefening vindt op een breed vaderlands terrein, stemt dankbaar en vol hoop.

De hogeschool te Gent.

Het congres der Belgische comités in Nederland, dat vorige zaterdag te 's Hertogenbosch plaats heeft gehad, heeft inzake de vervlaamsing der Gentse hogeschool tijdens de Duitse bezetting, de volgende motie aangenomen:

Aangezien in de huidige omstandigheden, de vrijmaking van het vaderland de enige zorg der Belgen moet zijn, en het hun dringendste plicht is zich te onthouden van alle twistvragen betreffende de politiek, de godsdienst of de talen:

Dat het niet de bedoeling is aan een deel van het Belgische volk het recht en de vrijheid te ontzeggen, om in de Vlaamse taal de studies van de hogere graad voort te zetten;

Dat het door de vijand ingerichte voorlopig bewind geen maatregel mocht nemen, waarvan het initiatief uitsluitend toekomt aan het Belgische volk vertegenwoordigd door zijn wetgeving;

Dat met aldus de grenzen der rechten, welke uit de bezetting vloeien, te overschrijden, de Duitser blijkbaar een enkel doel nastreeft, nl. de Belgen te verdelen en hun tegenstand te verzwakken;

Dat terwijl alle levende krachten der natie zich scharen rondom de regering van de koning, terwijl de academische raden der Belgische hogescholen het rechtvaardig en billijk geoordeeld hebben de heropening der leergangen uit te stellen tot aan de bevrijding van het land, enkele Belgen, door de maatregel van de overweldiger te aanvaarden, te begunstigen of te verdedigen op laffe wijze gebruik maken van de onmogelijkheid, waarin de natie zich bevindt om haar wil uit te drukken en de vijand in de hand werken;

Dat hun houding des te meer te veroordelen is, aangezien de meest vooraanstaande leiders der Vlaamse Beweging in april 1916 verzet hebben aangetekend tegen de voornemens van de bezetter, en de twee meest beroemde hoogleraars der Gentse hogeschool, Pirenne en Frédéricq met wegvoering naar Duitsland, hun weigering om de dupe of de medeplichtige van de vijand te worden, hebben betaald;

Dat die Belgen, met in België of in den vreemde de hatelijkste propaganda ten voordele van het door de vijand bedachte werk van tweedracht te maken, zich schuldig maken aan schandelijk verraad tegenover het vaderland.

Het congres der comités, wetende dat het de tolk is van alle Belgen die naam waardig, hecht zijn goedkeuring aan alle maatregelen, welke de regering van de koning ten gepasten tijde zal nemen, wanneer zij zich zal uitspreken omtrent de opgelopen verantwoordelijkheden en de verdiende straffen.

De Belgische eenheid en de Vlaamse Beweging.

Onder deze titel verschijnt in het oktobernummer van The Nineteenth Century een lezenswaardige studie van de hand van Fernand Passelecq, directeur van het Belgisch documentatiebureau. De schrijver gaat uit van de verklaring door de rijkskanselier, von

Bethmann Hollweg, in zijn redevoering van 5 april betreffende Vlaanderen en de bedoelingen van de Duitse regering afgelegd. Hij wijst erop, dat die verklaring reeds voorbereid werd door studies en artikelen van allerlei aard, die de Duitse geleerden en schrijvers gedurende 1915 lieten verschijnen. Dit alles had tot doel, zegt de heer Passelecq, de staat, waarvan de Duitsers de rijkdom en het gebied begeren, te verdelen en te verzwakken, om hem des te beter te gebruiken in de Duitse politiek.

Daartoe zal het echter niet gauw komen. Want België is niet een kunstmatige politieke constructie, het bezit in zichzelf en in de voorwaarden van zijn ontwikkeling voldoende redenen om zelfstandig te bestaan. Dit wordt aangeduid door een overzicht van de geschiedenis der Belgische provincies, die steeds een gemeenschappelijk lot hadden en sedert de Bourgondische vorsten een vast geheel uitmaakten. Hoezeer het België van heden, in zijn geheel, een reden van bestaan heeft heeft niemand beter bewezen dan de Duitse historicus Karl Hillebrand in zijn *Das Belgische Experiment* (Zeiten, Volker und Menschen, Strassburg, 1886).

Verder wijst de schrijver in *The Nineteenth Century* op de “verwoedheid der pogingen, die het Duitse gouvernement nodig acht om de scheiding te verwekken tussen Vlamingen en Walen”. Hij beschrijft een geheel stelselmatige inrichting, die daartoe moet dienen en waarin zelfs een “Vlamen Ausschuss” niet zou ontbreken. Verder gaat het over wat zich gedurende het laatste jaar op het gebied der Vlaamse Beweging heeft voorgedaan.

Daarover zijn de lezers van de N. R. C. uitvoerig ingelicht en het is voldoende de woorden aan te halen, waarmee dit gedeelte besloten wordt: “Zulk een gering resultaat, vergeleken bij zulk een vervaarlijke inspanning, geeft een groot krediet aan het Belgisch patriottisme van de Vlamingen, vooral als wij rekening houden met het zelfbedwang,

dat de leiders aan de dag hebben gelegd tegenover aanhoudende en ongerechtvaardigde aanvallen, en de trouw van het volk dat gedurende lange tijd van zijn verbannen regering verwijderd is.”

Dit zijn zeer waardeerende woorden voor de Vlamingen, waarmee de opstellers der tijdelijke vluchtelingenpers hen niet verwend hebben. Ze hebben te meer betekenis, daar zij ditmaal komen van iemand, die dicht bij de regering staat, en die zijn woorden overwogen heeft. Ze kunnen gunstig opwegen tegen een ander artikel over de Vlaamse Beweging, dat verleden jaar verscheen in het augustusnummer van hetzelfde tijdschrift, eveneens van de hand van een Belg en waarover de Vlamingen zich terecht verbolgen verklaarden.

De heer Passelecq, die blijkbaar een Waal is, die zich goed heeft laten voorlichten over wat er aan en om de Vlaamse Beweging is, treedt hier nu op als verdediger van de Vlamingen om hen in de landen der bondgenoten te vrijwaren voor de dwaze verdenking, die aldaar tegen hen is ontstaan, nl. dat zij neiging gevoelen voor aansluiting bij de vijanden, die hun land binnengevallen zijn. In zoverre hebben de voorstellingen van de toestand, zoals de Duitsers die wensen, ingang kunnen vinden niet in België, maar in Engeland en Frankrijk.

Deze ideeën zijn het eerst in de wereld gebracht door de Duitsers, zegt de heer Passelecq, die gemeend hebben te moeten spreken van een Germaanse bevolking, die moest ontrukkt worden aan Romaanse invloeden. De Vlamingen nu zijn wel Germanen, naar de afstamming, doch zij zijn geheel anders dan de Duitsers.

“Als dit zo is, zegt de heer Passelecq, zouden de Duitsers, wanneer zij een koel hoofd bewaren, zich wel kunnen voorstellen dat een Germaanse vijand, van de aard van het Vlaamse volk, allerbest zijn taal en beschaving kan ontwikkelen zonder enigszins aanleiding te geven tot de opvatting, dat ze zich aangetrokken voelen tot

Duitsland, noch op geestelijk, noch , en nog minder, op politiek gebied.

“Inderdaad hebben sedert de aanvang van de oorlog Duitse schrijvers er veel over geklaagd, dat de intellectuele betrekkingen tussen Vlaanderen en het keizerrijk totnogtoe niet inniger en veelvuldiger waren, daar de enkele pogingen, die voor de oorlog gedaan werden, niet veel succes hebben gehad.

“Het is onmogelijk in de huidige Vlaamse Beweging ook maar de minste invloed van het pangermanisme aan te wijzen ...”

Verder volgt een karakteristiek van de Vlaamse Beweging, die, naar ons voorkomt, juist is:

“Als dan feitelijk de Vlaamse Beweging op politiek gebied niet anti-Belgisch en nog minder pro-Duits is, wat is ze dan? Is ze een taalbeweging?

Inderdaad, voor het grootste gedeelte. Het vragen om wettelijke hervormingen betreffende het gebruik van de Vlaamse taal is zeker haar meest karakteristieke zijde. Doch men kan de Vlaamse Beweging niet vatten binnen zulke enge grenzen.

Om de Vlaamse Beweging te begrijpen in al haar uitingen, moeten wij haar beschouwen als een veelzijdige beweging, die tot doel heeft onder de Vlaamse bevolking een volledig en oprecht Vlaams leven te scheppen, te onderhouden en te ontwikkelen binnen de politieke omraming van de Belgische staat; haar voornaamste doel is, te bekomen dat van officiële zijde, in het Vlaamse gedeelte van het land, een Vlaams taalkundig “regime” georganiseerd wordt, overeenkomend met het Franse taalkundige “regime” in het zuidelijke gedeelte van het land.

De Vlaamse leiders zijn overtuigd dat zij, door deze wettelijke hervormingen, de natuurlijke ontwikkeling van al de vermogens, die in het Vlaamse volkswezen liggen, in zoverre dit verschilt van het Waalse volkswezen, zullen kunnen ontwikkelen. Hun werking blijft geheel ondergeschikt aan het Belgisch nationaal leven. Zij stelt geen enkele hinderpaal op de weg van de vereniging der beide groepen, in de politieke eenheid van de Belgische staat. Zij is zuiver een binnenlandse beweging, die niet de minste antinationale bedoeling of buitenlandse inmenging meebrengt. In tegenstelling met wat de Duitsers beweren, wil de Vlaamse Beweging, verre van te beproeven de beide groepen, die het Belgisch volk vormen, te scheiden, alleen wijziging brengen, binnen het Belgisch eenheidsverband, in de levensvoorwaarden van één der beide groepen. De Vlamingen verlangen slechts wat zij noemen "de gelijkheid in de taalrechten".

"... Het is onnodig hierbij te voegen, dat zulk een ideaal niets te maken heeft met teutonisme."

De heer Passelecq wijst er verder de buitenstaanders op, dat een overeenkomst tussen de Vlamingen en de Duitsers niet eens mogelijk zou zijn. Hierbij steunt hij niet op alles wat er gedurende de oorlog van aard was om de Vlamingen als Belgen tegen de Duitsers in te nemen, hij plaatste zijn standpunt elders en dringt dieper in de kern der zaak. In het Vlaamse en in het Duitse volkswezen vindt hij hoedanigheden, die elkaar uitsluiten. De beschouwingen, die hij daarover ten beste geeft, verdienen bijzondere aandacht. Tegenover de wereld van het "Pruisianisme", "die ineensluit als een vast organisme, die de mens als machine gebruikt en beheerst wordt door een nationalistische trots zo exclusief dat hij ziekelijk wordt", plaatst hij de Vlamingen, wiens "cultuur gebaseerd is op de verering van een breed menselijk ideaal en de persoonlijke vrijheid. Niets staat verder van het Vlaams karakter af dan de verafgoding van de staat en het Pruisisch corporatisme.

Men zou er de Vlamingen zelfs een verwijt van kunnen maken, dat zij een neiging hebben om het belang te onderschatten van de rol, die de staat te spelen heeft tot het vrijwaren van de sociale vooruitgang en de vrijheid.

De geest van de middeleeuwse gemeentenaren is nog steeds levend in België. Het is een onafhankelijke geest, tuk op zijn vrijheden, vol ongeduld tegenover administratieve voogdij, bijna oproerig. De Belg is wel goedgeaard, vreedzaam, levenslustig, arbeidzaam, en in staat om veel aan te durven en veel door te zetten, maar hij wordt stijfhoofdig en onbedwingbaar als hij voelt dat zijn zelfberechtiging ook maar enigszins bedreigd wordt. Er was geen macht, die er ooit in slaagde, hem tot onderdanigheid te brengen of zijn vrijheden ernstig aan te tasten. De geschiedenis van Luik "de trotse stad", is haast een lange reeks van volksoproeren, die geen dwang ooit kon dempen. Nadat hij het oproerige Gent had heroverd, was hertog Karel de Stoute zo verontwaardigd over de trotse boodschap, die de vertegenwoordigers van het volk hem brachten, dat hij uitriep: "gij keikoppen van Gentenaars, ik zal u moeten breken." Wat gedurende de laatste twee jaar in België is voorgevallen bevestigt dit oordeel. De openbare mening is in België steeds geneigd geweest tot particularisme, meer dan in gelijk welke andere streek van de wereld, behalve misschien in Engeland en de Verenigde Staten. De neigingen van het moderne Duitsland zijn geheel het tegenovergestelde daarvan ..."